

**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ & ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΤΕΤΑΡΤΗ 9 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2026
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1. α. α - 1, β - 2, γ - 1.

A1.β. μάθημα, μέγιστον, ἰδεῖν, ἀνάβασιν.

B1. Ο Σωκράτης αντικρούοντας την άποψη του Γλαύκωνα, του υπενθυμίζει ότι τελικός και κορυφαίος σκοπός του νόμου, τον οποίο προσωποποιεί, **είναι η ευδαιμονία όλης της πόλης** και όχι μόνο μιας κοινωνικής ομάδας. Βλέπει το δίκαιο από τη σκοπιά του συλλογικού συμφέροντος και εκφράζει **κοινωνιοκεντρικές αντιλήψεις** για την πολιτική οργάνωση της πόλης - κράτους. Συλλαμβάνει ο Σωκράτης την ουσία της ένστασης του Γλαύκωνα και απαντά προβάλλοντας το γενικό καλό της πολιτικά οργανωμένης κοινότητας ως αγαθό επιβαλλόμενο από τον Νόμο.

Η τριπλή λειτουργία του Νόμου για την επίτευξη της ευδαιμονίας του συνόλου

Ο Σωκράτης στην απάντησή του στην ένσταση του Γλαύκωνα **προσωποποιεί** τον Νόμο και του αποδίδει τρεις βασικές λειτουργίες του με τις οποίες επιδιώκεται η ευδαιμονία της πόλης. Χρησιμοποιεί τρεις μετοχές **«συναρμόττων, ποιῶν και ἔμποιῶν»** για να καταδείξει τρεις αδιαπραγμάτευτες λειτουργίες – προϋποθέσεις για την ύπαρξη και την ευδαιμονία της πόλης.

α. «συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη»

Με το πρώτο μετοχικό σύνολο ο Πλάτωνας προβάλλει την κοινωνική λειτουργία του Νόμου, καθώς επιδιώκεται η κοινωνική συναρμογή των πολιτών. Ο Πλάτωνας συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της αρμονίας τόσο στα μέρη της ψυχής, με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο ανώτερο (το «ἐπιθυμητικὸν» πρέπει να υποτάσσεται στο «θυμοειδές» και το τελευταίο στο «λογιστικόν»), όσο και στις σχέσεις των

πολιτών μεταξύ τους. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η αρμονία, θα οδηγηθούν οι πολίτες στη δικαιοσύνη, στην ομαλή συμβίωση μέσα στην πόλη και κατ' επέκταση στην ευδαιμονία. Αν όμως ο πολίτης είτε από φιλαυτία είτε από ματαιοδοξία είτε από αδυναμία κρίσης δεν είναι σε θέση να οριοθετήσει τον τομέα της δραστηριότητάς του, τότε τουλάχιστον θα πρέπει να συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις του εμπειρότερου, του σοφότερου, του σωφρονέστερου.

Έτσι, ο νόμος, προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούουν σ' αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την **πειθώ** και τη **βία** (Πλάτων, *Νόμοι*, 722b: ο άριστος νομοθέτης συνδυάζει την πειθώ με τη βία). Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την πειθώ, την εκούσια δηλαδή υπακοή των πολιτών στις επιταγές του, και τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει.

Με την **πειθώ**, με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και με την παιδεία οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες.

Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η **βία**. Πρόκειται για τον καταναγκασμό που ορίζεται από τον νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως, στον «ἄπειρον παιδείας ὄχλον», στον οποίο ο φιλόσοφος-νομοθέτης την εφαρμόζει, αλλά επιβάλλει και στους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, όπως και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνετιστεί με την πειθώ, και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από τον δημόσιο βίο.

β. «ποιῶν μεταδιδόναι ... ὠφελεῖν»

Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο οικονομική λειτουργία. Ο Νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της πόλης, τον καταμερισμό της εργασίας, με τον οποίο κατακτάται η αυτάρκεια. Έτσι, αν το άτομο είναι φύσει ενδεές, με την κοινωνική του συναρμογή γίνεται αύταρκες χάρη στην αυτάρκεια που αποκτά η κοινότητα με τον καταμερισμό της εργασίας. Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του, ώστε ο καθένας να στρέφει την προσοχή του όχι μόνο στην ικανοποίηση των δικών του αναγκών, αλλά και στις ανάγκες των συμπολιτών του, με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία. Έτσι, μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας, αλληλοπροσφοράς και αλληλεγγύης.

γ. «καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν ... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως»

Με το τρίτο μετοχικό σύνολο δηλώνεται η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης. Για να γίνει αυτό, χρειάζεται ο Νόμος από τη μια να περιορίσει την ατομική επιθυμία, ώστε να τιθασευτεί η βούληση από τον Λόγο, και από την άλλη να κατευθύνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων. Συνεπώς, ο Νόμος υπηρετεί τον τελικό σκοπό της ευδαιμονίας του συνόλου και επιχειρώντας να υπαγάγει την ατομική επιθυμία στην αναγκαιότητα της κοινωνικής συναρμογής και της πολιτικής ευταξίας. Προς αυτή την κατεύθυνση ο Νόμος καλλιεργεί την κοινωνικότητα και ακόμη περισσότερο αναδεικνύει τους αγαθούς πολίτες σε πολιτικούς ηγέτες που επιφορτίζονται με τη διατήρηση της συνοχής της πόλης. Τέλος, ο νόμος θέτει όρια και περιορισμούς στη συμπεριφορά των πολιτών, αλλά και των φιλοσόφων-βασιλέων, ώστε να μην παρεκτρέπονται και διαταράσσουν τη συνοχή της πόλης.

Παρατηρούμε ότι εκφράσεις όπως μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας, συναρμόττων τοὺς πολίτας, [...] σύνδεσμον τῆς πόλεως τονίζουν emphaticά μια θεμελιακή ιδέα της πλατωνικής Πολιτείας: Η πόλη αποτελεί ένα οργανικό σύνολο, έναν οργανισμό που προϋποθέτει τη συνύπαρξη και

συλλειτουργία των μελών του. Μέλη της πολιτείας είναι οι πολίτες· εφόσον η πόλη επιδιώκει τη συλλογική ευτυχία, θεωρείται αναγκαίο να υπάρχουν μεταξύ των πολιτών ισχυροί δεσμοί. Η μη διάσπαση του κοινωνικού ιστού αλλά και η ισχύς του αποτελούν για τον Πλάτωνα ύψιστο ζητούμενο. Άλλωστε, στον μύθο του Πρωταγόρα το δώρο του Δία στους ανθρώπους, με το οποίο τους δόθηκε ως δυνατότητα η πολιτική αρετή, ήταν η αιδώς και η δίκη, για να λειτουργήσουν ως πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί.

Γενικός χαρακτηρισμός του νόμου

Ο Πλάτωνας στον υποστηρικτικό του λόγο για την αναγκαιότητα του ηθικού εξαναγκασμού του φιλοσόφου να ασκήσει πολιτική εξουσία αναφέρεται στον νόμο. Ο νόμος παρουσιάζεται ως βασική αρχή της πολιτικής συμβίωσης, προκειμένου να αποκλειστεί ο κίνδυνος της αταξίας και του χάους που αναιρεί τις δυνατότητες της δίκαιης πολιτείας. Έτσι η κοινωνία παρουσιάζεται ως ένα σύνολο ανθρώπων αυτοτελές, αύταρκες, διαχρονικό και οργανωμένο όπου αναπτύσσεται συμμετρικά η ατομική και κοινωνική διάσταση του ανθρώπου. Ο νόμος, με άλλα λόγια, είναι η αναγκαιότητα που επιβάλλει την εναρμόνιση της ατομικότητας και της συλλογικότητας μέσα στην κοινωνία. Εγγυητής και διεκπεραιωτής αυτής της αναγκαιότητας καθίσταται ο φιλόσοφος.

Κρίνοντας από τις λειτουργίες που επιτελεί και τα μέσα (πειθώ-βία, κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας, αγωγή αυτοπεριορισμού), που χρησιμοποιεί ο νόμος για να πείσει τους πολίτες πως είναι σωστό και αναγκαίο να υπακούουν σ' αυτόν, συμπεραίνουμε ότι ο Σωκράτης προσπαθεί να συμβιβάσει το γενικό καλό με το ατομικό, από την οπτική μιας ολιστικής και κοινωνιοκεντρικής προσέγγισης του πολιτικού φαινομένου, στο οποίο εξασφαλίζεται η αξιοκρατία και η αμεροληψία. **Ο νόμος, λοιπόν, λειτουργεί ως απρόσωπος και ψυχρός άρχοντας, δρα αντικειμενικά, χωρίς να παρεκκλίνει από τον ορθό τρόπο διακυβέρνησης. Ρόλος του είναι να ρυθμίσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις λειτουργίες του κράτους, ώστε να επιτευχθεί η αρμονική και ομαλή συμβίωση των πολιτών με υψηλό βαθμό αλτρουισμού. Παρουσιάζεται, δηλαδή, ως ιδανικός ηγέτης της ιδανικής πολιτείας.**

B2. Τόσο στο δοθέν παράλληλο κείμενο Οι πνευματικοί άνθρωποι «όρθιοι ή ορθούμενοι» του Μάριου Πλωρίτη που δημοσιεύθηκε στο Βήμα, όσο και στο κείμενο αναφοράς γίνεται λόγος για την ευθύνη των καλλιεργημένων ανθρώπων απέναντι στην κοινωνία. Ο Μ. Πλωρίτης θεωρεί ότι οι πνευματικοί άνθρωποι έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν στην κοινωνία, που βρίσκεται στα σκοτάδια της άγνοιάς της, ουσιαστικό νόημα και υψηλό σκοπό. Επιπλέον, μπορούν να τη βοηθήσουν να θέσει τις βάσεις, να βρει τον τρόπο και να καταβάλλει την απαιτούμενη προσπάθεια, ώστε να πραγματοποιήσει αυτόν τον σκοπό. Για τον Μάριο Πλωρίτη η γνώση αποτελεί όπλο των πνευματικών ανθρώπων, το οποίο έχουν χρέος να το χρησιμοποιήσουν, προκειμένου να υπηρετήσουν την κοινωνία. Αντίθετα, αν την υπεροχή τους αυτή δεν την αξιοποιήσουν για το κοινό καλό, διαπράττουν, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά, εσχάτη προδοσία, επιδιώκοντας με αυτόν τον εμφατικό τρόπο να τονίσει τόσο τον σημαντικό ρόλο που μπορούν και πρέπει να διαδραματίσουν οι πνευματικοί άνθρωποι μέσα στην κοινωνία, όσο και την τεράστια ευθύνη τους, αν την αφήσουν να καταστραφεί αυτοί οι οποίοι ήταν οι μόνοι που μπορούσαν να τη σώσουν.

Ανάλογα και ο Πλάτων στο κείμενο αναφοράς με τās βελτίστας φύσεις εννοεί τους ανθρώπους με φυσικά χαρίσματα, όπως υψηλή ευφυΐα, οξύτητα πνεύματος, ψυχικές δυνάμεις κ.ά. που έχουν κατακτήσει την αρετή και έχουν φτάσει στη θέαση του αγαθού μέσα από τη διαδικασία της παιδείας, μια πορεία ανηφορική, που απαιτεί χρόνο και μόχθο. Αυτοί έχουν χρέος από τη θεωρητική ενασχόληση με σχετικώς αφηρημένα αντικείμενα, όπως τα μαθηματικά και η διαλεκτική, να επιστρέψουν στην καθημερινότητα, στην πρακτική αντιμετώπιση προβλημάτων της καθημερινής ζωής μέσα στην πόλη και από ηγετική θέση να προσφέρουν στο σύνολο των πολιτών όσα έμαθαν και είδαν στην πορεία τους προς το Αγαθό. Το ιδανικό ζεύγος γνωρισμάτων που είναι ανάγκη να χαρακτηρίζει τον φιλόσοφο – άρχοντα είναι η γνώση και η πράξη. Το ζεύγος «γνώσης και πράξης» σε διαλεκτική σχέση φωτίζει την πολιτική αντίληψη του Πλάτωνα. Η γνώση καταξιώνεται στο βαθμό που προσανατολίζεται σε χρήσιμη πράξη, ιδιωτική και δημόσια.

αλλά και η πράξη αξιολογείται χρήσιμη, όταν κατευθύνεται από γνώση και αποσαφηνισμένο σκοπό. Ο φιλόσοφος καταγγέλλει έμμεσα την απροθυμία των πνευματικών ανθρώπων της εποχής του να αναλάβουν την πολιτική ευθύνη της διακυβέρνησης της πόλης. Στην ιδεώδη, όμως, πολιτεία οι φιλόσοφοι δεν δικαιούνται να ζουν κατά τον τρόπο που παρατηρεί ο Σωκράτης ότι ζουν στην εποχή του, δηλαδή σαν να βρίσκονται ήδη στα «νησιά των μακάρων», κλεισμένοι στον γυάλινο και ασφαλή πύργο της γνώσης, ασχολούμενοι απερίσπαστοι με φιλοσοφικές αναζητήσεις και διανοητικές ασκήσεις. Και όλα αυτά με την ιδέα ότι η **ενασχόληση** με τον απλό λαό και τα καθημερινά προβλήματα της δημόσιας ζωής αποτελεί ντροπή, προσβολή και ηθική μείωση για τον άνθρωπο του πνεύματος. Αντίθετα, ο Σωκράτης υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος του πνεύματος οφείλει να επιστρέψει στην «σπηλιά», να ασχοληθεί με τα προβλήματα των απαίδευτων, να διαγνώσει τις ανάγκες τους, να τους δια φωτίσει και να τους δείξει τον δρόμο για το φως, να υποστεί τελικά ό,τι συνεπάγεται η αμάθεια και η άγνοια στην προσπάθειά του να τους βοηθήσει. Συνεπώς, διαπιστώνουμε ότι τόσο ο Μ. Πλωρίτης όσο και ο Πλάτωνας τονίζουν την ανάγκη να θέσουν οι πνευματικοί άνθρωποι τα εφόδιά τους στην υπηρεσία του συνόλου με υψηλό αίσθημα ευθύνης απέναντι στην κοινωνία.

- B3.** 1 - Λάθος
2 - Λάθος
3 - Σωστό
4 - Λάθος
5 - Σωστό

- B4.** ἔργον - κακούργος
ἀφικέσθαι - ικεσία
ἀπείρους - πείραμα
ἐπελάθου - λαθραίος
βούλεται - βούληση

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Μετά από αυτόν ο Αυτοκλής, ο οποίος φαινόταν ότι είναι πολύ προσεκτικός ρήτορας, μίλησε με τον ακόλουθο τρόπο: « Λακεδαιμόνιοι, γνωρίζω ότι δεν θα λεχθούν προς ευχαρίστησή σας αυτά που πρόκειται να πω. Μου φαίνεται, ωστόσο, ότι όποιοι θέλουν να διατηρηθεί όσο το δυνατόν περισσότερο χρόνο η φιλία, την οποία τυχόν συνάπτουν, πρέπει ο ένας στον άλλον να εξηγούν τους λόγους των πολέμων. Εσείς λοιπόν πάντα λέτε “οι πόλεις πρέπει να είναι ανεξάρτητες”, κι όμως εσείς οι ίδιοι κυρίως εμποδίζετε την ανεξαρτησία τους.

Γ2. Ο Αυτοκλής χαρακτηρίζει τους Σπαρτιάτες ως το μεγαλύτερο εμπόδιο της αυτονομίας των πόλεων, την οποία υποτίθεται ότι υποστηρίζουν. Συγκεκριμένα, τους υπενθυμίζει ότι ο πρώτος όρος που θέτουν στις συμφωνίες με τις συμμαχικές τους πόλεις, να τους ακολουθούν σε όλες τους τις εκστρατείες, (ἀκολουθεῖν ὅποι ἂν ὑμεῖς ἡγήσθε) δεν συνάδει με την ανεξαρτησία των πόλεων (καίτοι τί τοῦτο αὐτονομία προσήκει;). Από την άλλη πλευρά, οι Σπαρτιάτες δημιουργούν αντιπάλους δίχως συνεννόηση με τους συμμάχους τους, (ποιεῖσθε δὲ πολεμίους οὐκ ἀνακοινούμενοι τοῖς συμμάχοις,) με αποτέλεσμα ν' αναγκάζονται συχνά αυτοί, οι τάχα ανεξάρτητοι, να εκστρατεύουν εναντίον των καλύτερών τους φίλων (ὥστε πολλάκις ἐπὶ τοὺς εὐμενεστάτους ἀναγκάζονται στρατεύειν οἱ λεγόμενοι αὐτόνομοι εἶναι.). Ἐπειτα, εντελώς αντίθετο με κάθε έννοια ανεξαρτησίας αποτελεί το γεγονός ότι εγκαθιδρύουν καθεστώτα, των οποίων οι άρχοντες δεν κυβερνούν σύμφωνα με τους νόμους, παρά εξουσιάζουν τις πόλεις με τη βία, (καὶ τούτων τῶν ἀρχόντων ἐπιμελεῖσθε οὐχ ὅπως νομίμως ἄρχωσιν, ἀλλ' ὅπως δύνωνται βία κατέχειν τὰς πόλεις), έτσι ώστε μοιάζει να τους αρέσουν τα τυραννικά καθεστώτα περισσότερο από τα συνταγματικά (ὥστ' εἰκόκατε τυραννίσι μᾶλλον ἢ πολιτείαις ἡδόμενοι). Συνεπώς, είναι εντελώς υποκριτικό να ισχυρίζονται οι Λακεδαιμόνιοι ότι ενδιαφέρονται για την αυτονομία των πόλεων.

Γ3.α. ποιείσθε : ποιοῦ,
ἀνακοινούμενοι: ἀνακοινοῖο
ἡγεῖσθε: ἡγῆσθε

Γ3.β. εὐμενεστάτους: εὐμενῆς
ἐναντιώτατον: ἐναντίον

Γ4.α. ὅτι μὲν οὐ πρὸς χάριν ὑμῖν ῥηθήσεται : δευτερεύουσα ειδική
πρόταση, που λειτουργεί ως αντικείμενο του ῥήματος οὐκ ἄγνοῶ·
ἃ μέλλω λέγειν: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, που λειτουργεί
ως υποκείμενο του ῥήματος ῥηθήσεται (απτική σύνταξη).

Γ4.β. Μετὰ τοῦτον: εμπρόθετος προσδιορισμός του χρόνου ως
επιρρηματικός προσδιορισμός στο ῥήμα ἡγόρευεν.
τὰς πόλεις : υποκείμενο στο εἶναι
πάντων: γενική διαιρετική ως ετερόπτωτος ονοματικός
προσδιορισμός στο ἐναντιώτατον
τῶν ἀρχόντων: αντικείμενο στο ἐπιμελεῖσθε
βία : δοτική του τρόπου ως επιρρηματικός προσδιορισμός στο
κατέχειν.
ἡδόμενοι: κατηγορηματική μετοχή από το ἐοίκατε.